

משפיע ישועה

דרושים יקרים ורעיונות נפלאים בפרשת השבוע ובענייני דיומא
מגזי אוצרותיו הברוכים של בש"ת מורנו הגה"צ

רבי יהושע נתן פויפער שליט"א

אב"ד קהל ברכת מנחם - קראקא

ראש השנה תשפ"ז - גיליון מ"ו - שנה ב'

עת רצון היום לנו

בהאי שתא יש לנו את הזמן המסוגל של ראש השנה שחל להיות בשבת, כפי שמחדש מרן ה'חתם סופר' זי"ע בדרשותיו (דף שנ"ט ע"ב ד"ה אמנם) שהזמן המסוגל ביותר לתפילת אבות על בנים הוא בראש השנה שחל להיות בשבת בשעת תפילת המנחה, שעת רעווא דרעווין, שאז מתעורר רצון העליון (זה"ק ח"ב דף פ"ח ע"ב), ולכן אז הוא זמן נכון לתפילה על בנים, כי בקשת בנים צריך התעוררות רצון העליון, דבני חיים ומזוני במזל עליון תליא.

בכך מוסיף ומחדש החת"ס שתפילתה של חנה להיפקד בזרע של קיימא היתה בשעה סגולית זו של תפילת המנחה בראש השנה שחל בשבת, כפי שאכן זכתה להיפקד בבן זכר ונולד לה שמואל הנביא, "כי אפשר שהיה זה בראש השנה שחל בשבת, וידעה כי אז הוא העת רצון".

ידועים דברי חז"ל (ברכות ו:): "לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה", ומעתה נוכל לומר לפי דברי החת"ס, "לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה של ראש השנה שחל להיות בשבת, שהרי חנה לא נענתה אלא בתפילת המנחה של ראש השנה בשבת".

צדקנו במשפט המלך המשפט

על הפסוק (שמואל א א. יג) "וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשיכורה", מסביר החת"ס חידוש נפלא למה חשב אותה דווקא לשיכורה?

כי עלי הכהן ראה שחנה נעמדת להתפלל בתוך ארבע אמותיו וזה משום שביקשה להוסיף זכות לקבלת תפילתה על ידי זכותו של

הצדיק הכהן, אבל מאידך תמה עלי על כך שלא באה להזכיר את עצמה לפניו להיפקד בדבר ישועה ורחמים, שהרי אם היא רוצה לעמוד בקרבתו כדי שזכותו תעמוד לה, היתה צריכה לבוא אליו ולבקש ממנו שיתפלל עליה לזכות בפרי בטן.

על כך אומר החת"ס דברים שאי אפשר לאומרם מבלי להאמין שהוא הקדוש אמרם:

היות ולעלי הכהן היו בנים שאינם מהוגנים כידוע על חפני ופנחס שלא עשו רצונו של מקום, לכן חשבה חנה לעצמה שאי אפשר לבקש מעלי הכהן שיתפלל עליה שתזכה לבנים טובים, כי אמנם הוא צדיק גדול וקדוש עליון שזכות תפילתה בקרבתו תעמוד לה, אבל אין לו מזל והצלחה לגבי בנים טובים ומהוגנים כפי שהיא רצתה להיפקד.

והנה לדרכו של החת"ס על גודל סגולת הזמן הנערב של ראש השנה שחל להיות בשבת, נוכל להוסיף ולומר שלכן לא באה חנה להזכיר את עצמה לפני עלי הכהן, כי היה זה אחרי שכבר סיימו להעמיד במשפט בשמים כל יצורי עולמים, כפי שאנו מבקשים בתפילה "וצדקנו במשפט המלך המשפט", שיוציאו צדיקים במשפט וניכתב וניחתם בספרם של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום.

ממילא הבינה חנה שאינה צריכה את הברכה של הצדיק כדי להיושע, שהרי בשעה זו כל אחד מישראל עולה ומתעלה לדרגת צדיק גמור, לכן בראש השנה שחל להיות בשבת בתפילת המנחה יכול כל אחד לדבר עם השי"ת ולפעול אצלו כל משאלות לבו לטובה גם בלי אמצעות הצדיקים.

ש'בת ב'ז ת'שוב

העיקרית של השבת. לכן כשחל ראש השנה בשבת אין צריך את תקיעת השופר כדי לעורר את האדם לתשובה שתכליתה לבוא לקרבת אלוקים, כי השבת עצמה מקרבת אותו לבוא כל עולמים.

שב ואל תעשה

יתירה מכך נוכל לומר לדברי הרמב"ם שהשופר בא לעורר את האדם משנתו "עורר ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם", כי השינה אינה טובה לאדם ועליו להתעורר, אבל בשבת קודש מצינו שהשינה משוכחת ושינה בשבת תענוג, כי גם כשהאדם ישן בשבת הוא מקיים מצוה ואין צורך לעוררו מן השינה, וזה משום שבשבת הוא קרוב להשי"ת גם כשהוא ישן.

על כן באו חז"ל וקבעו שאין תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת, לא משום איסורא, אלא עקרוהו ב'שב ואל תעשה'. שב - תחזור להשי"ת, ואל תעשה - עבירות, ובזה די כי זהו עיקרו של שופר לעורר את האדם לתשובה, אבל בשבת קודש יש את הכח לכל יהודי להתקרב להשי"ת.

והנה לדברי הגרש"ז אויערבאך שעיקר התשובה הוא החזרה וההתקרבות להשי"ת, נוסף כפתור ופרח בלשון התפילה "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", שאנו מבקשים לחזור לפניו יתברך דווקא, ולא להיכן שהיינו לפני כן, וזה העיקר.

חז"ל הקדושים עקרו את מצוות תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת גזירה שמא יעבירונו. הגזירה לא נובעת מכך שהתקיעה עצמה היא מלאכה אסורה, אלא מהחשש שמא אדם שאינו יודע לתקוע כהלכה יקח את השופר וילך אצל בקי לבקש שילמד אותו, ותוך כדי כך יעביר את השופר ברשות הרבים, על כן קבעו חז"ל 'שב ואל תעשה עדיף'.

והנה ידוע גודל מעלת תקיעת שופר שמעורר את האדם להרהורי תשובה, כדברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורר ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם", א"כ איך ישוב האדם ויתעורר בתשובה בראש השנה שחל בשבת בלי תקיעת השופר? הלא היו צריכים ליתן לנו דבר אחר לעורר אותנו לתשובה אם ביטלו את תקיעת השופר בשבת.

אמנם כבר נודע מספרים הקדושים כי שב"ת ראשי תיבות ש'בת ב'ז ת'שוב, שבשבת קודש כל איש ישראל מתקרב יותר להשי"ת וזוהי התשובה האמיתית, כי תשובה היא מלשון השבה וחזרה, ולכן חוזרים? בוודאי לא כמו שיש חושבים שהכוונה לחזור לאן שהיו לפני כן, כי על כך כבר אמר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך צוק"ל שזה לא יתכן, כי מה יעשה רשע מעיקרא שנולד רשע בבית רשעים ונעשה בעל תשובה, וכי חוזר הוא למקומו הראשון שאז לא עשה ולא כלום? אלא תשובה הכוונה ששבים ומתקרבים להשי"ת, וזה עיקר התשובה.

מעתה נבין ונשכיל את כוחה הסגולי של שבת קודש, שבת בו תשוב, ביני ובין ישראל אות היא לעולם, שבשבת קודש כל אחד מתקרב לבוראו כי זוהי המטרה

ישועות מלפני

ג'צי אש קודש משולחנם הגבוה של גדולי הדור וצדיקי אמת לרגל יומי דהילולא רבה

חרیפותו ושנינותו, והתחילו לרודפו ולרדת לחייו. לחיבת הדברים נעתיק כאן משו"ת 'בית שערים' (ח"ג בתולדות המחבר):

הגה"ק רבי עמרם בלום זי"ע בעל 'בית שערים' נתמנה לרב בעיר חוסט, אמנם מעת שעלה לשם סבל הרבה מעמי הארץ ועזי פנים שבעיר, עד שככלות שנתיים ימים הוצרך לעזוב את העיר, ועבר לכהן בעיר אויפאלו.

עד היכן גדלה חוצפתם ועזות רוחם, תלמד העובדא הבאה.

ה'בית שערים' היתה דרכו לשקוד על לימודו בלילות כבימים, ורק לפנות אור הבוקר עלה על

ה'כוכב מיעקב'.

נענה ואמר הרב מטשעבין, שיוסיף לו פרט חשוב אודות התשובה הארוכה הזאת, שהוא זוכר כי בעת שהתשובה הגיעה מה'בית שערים' אל אביו ה'כוכב מיעקב', התחיל אביו לעיין בה במשך שבועיים וכל אותו הזמן עיין ולמד רק את התשובה הזאת, ומרוב עמקות העיין שנכתבה התשובה, נתקף ה'כוכב מיעקב' בכאבי ראש עזים, עד שהיה מוכרח לקשור את ראשו במטפחת על מנת להקל מכאביו.

זדים ה'יצוני עד מאד

עקב חריפותו הגדולה של רבי עמרם בלום, היו כמה אינשי דלא מעלי שלא יכלו לסבול את

בעומקה של הלכה

הגה"ק רבי עמרם בלום זי"ע בעל 'בית שערים' (יא"צ כ"ו אלול) היה גאון חריף ומחודד מאד, כפי שאפשר לראות בספריו שהוא מלא וגדוש בחריפות ובקיאיות.

בספרו שו"ת 'בית שערים' (או"ח סי' שי"ז) ישנה תשובה המופנית להגה"ק רבי יעקב מהרמילוב זי"ע בעל 'כוכב מיעקב' בענין ציץ מרצה, ורבי עמרם כותב לו תשובה ארוכה שאורכה ארבע עשרה עמודים גדולים. מסופר שאחד מנכדי ה'בית שערים' הגיע פעם לבקר במעון קדשו של הגה"ק גאב"ד טשעבין זי"ע, ובין הדברים הזכירו את התשובה הזאת שכתב ה'בית שערים' אל

יצועי מיטתו. באחד הלילות קמו עזי נפש מתושבי העיר ודפקו על חלונות ביתו וקראו בקול בחוצפה: "עמוד ללמוד תורה! רבינו הקודם המהר"ם שיק למד כל הלילה וכבודו עסוק בשינה..."

כשמוע ה'בית' שערים' את אשר הם דוברים, הרע לו מאוד ואמר: "עכשיו נודע לי הכוונה מדוע קראו לפלך זה 'מארמארא' ש', לפי שהוא מר במאוד מאוד, ולכן נשנית תיבת מ"ר פעמיים, כמו ירקרק אדמדם..."

מסופר שבאותם ימים היה אב"ד בכפר אויפאלו הגה"ק רבי יואל צבי ראטה זי"ע בעל 'בית היוצר'. פעם, כשנפגש ה'בית' שערים' מחוסט עם ה'בית' היוצר' מאויפאלו, סיפר לו ה'בית' שערים' על הרדיפות הרבות שהוא עובר בעירו וביקש ממנו שיאיל בטובו להחליף אתו את הרבנות בעירו, כי ה'בית' שערים' חפץ מאד לילך להתגורר באויפאלו שהוא יישוב קטן מאד ושם יוכל לשבת על התורה ועל העבודה בהרחבת הדעת בהשקט ובטח.

ואכן, ה'בית' היוצר' הסכים להתחלף עם ה'בית' שערים', וכעבור תקופה הגיע ה'בית' היוצר' לדור בחוסט, ואילו ה'בית' שערים' עבר לאויפאלו שבאונגארין.

דבר שאינו נשמע

גם אחרי שעבר לעיירה הקטנה והנידחת אויפאלו, המשיך לנהוג בתקיפותו ובחריפותו בלי לשאת פנים לאיש, כפי שהיה נודע בשערים כמנהיג תקיף המעמיד את הדת על תילה בלי שום פשרות, ומשום כך גם שם היו לו כמה מתנגדים מבני הקהילה ומראשיה.

בעיקר היה מפורסם כמוכיח בשער ולא חת מפני איש. בדרשותיו הארוכות היה מרבה לייסר את שומעיו בשבט מוסר, אבל למרבה הצער לא הועילו דבריו להדריכם בדרך הישרה, ויוסיפו עוד שנוא אותו על דבריו.

ידועה אימרתו שאמר בכאב על דרשתו ב'שבת שובה', כי לכאורה היא מיותרת וללא צורך, שהרי בשלמא בשבת הגדול צריך הרב לדרוש לפני הקהל בענייני והלכות חג הפסח הממשמש ובא, אבל בשבת שובה הלא אין נוהגים לדרוש בהלכות יום הכיפורים וחג הסוכות, א"כ למה צריך המרא דאתרא לדרוש ברבים בשבת שובה?

אין זה אלא שהרבנים אין להם על מה לחזור בתשובה ביום הכיפורים, שהרי הם עסוקים בתלמודם בכל ימות השנה, לפיכך המה דורשים ברבים בשבת שובה, "און יעדער ווארט איז דאך א עבירה" [בשפת האידיש יש התבטאות כזו, שהמדבר דברים מיותרים עובר עבירה, כי חבל על דיבוריו היוצאים לבטלה ונופלים על אזנים ערלות], ממילא יש לו על מה לחזור בתשובה...

לב אבו

בדרך צחות אמר פעם הגה"ק בעל 'בית שערים' זי"ע:

מעודי הסתפקתי ונצטערתי מדוע דבריי אינם נכנסים באוזן שומעת, ורבים מבני הקהילה

אינם מיטיבים דרכם. אני מהרהר שוב ושוב ביני לבין עצמי, הרי כלל גדול נקוט בידינו שדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, ואם הדברים שאני משמיע כאן באזני הרבים אינם עושים רושם, משמע שאינם יוצאים מן הלב ולכן אינם נכנסים אל הלב, או שמא מחמת שאין לשומעים שלי לב כלל ועיקר.

לימים כאשר ביקשתי מראשי הקהילה שיוסיפו לי על משכורתי החודשית מכיון שאינה מספקת את צרכי, ולא נענו לי ודחו את בקשתי, פשטתי את ספיקותי, כי הלא זהו ודאי שדבריי אלה יצאו מן הלב, ואם גם זה לא נכנס ללבם, על כרחך שחסר להם לב בשר, ויש להם לב אבן.

אם אין להשומע לב ער ומרגיש, אז אפילו הדברים היוצאים מן הלב הם רק כקול קורא במדבר ואינם עושים עליו שום רושם, וכמו שאמר ישעיה הנביא (ה' י) "השמן לב העם הזה" ואין לבם שומע ומרגיש, ולכן אך למותר הוא לדבר אליהם.

ויחד לבבינו

על פי דבריו הכואבים אמרתי לפרש בדרך צחות את דברי המדרש (תנא דבי אליהו פ"ז) "כיון שאמר ישראל נעשה ונשמע מיד אמר להם הקב"ה ויקחו לי תרומה", ונלאו כל חכמי לב מלהבין את השייכות לאותו מעמד של קבלת התורה.

אמנם, באמת כלל ישראל קיבלו את התורה, אבל צריך לזה תנאי שיהיו מתקבלים על הלב ושהיו דברי התורה נכנסים אל הלב, שיהיה לבני ישראל לב שומע, לב מאזין, לב מבין, לב פתוח כאולם, ודבק ליבנו במצותיך ויחד לבבינו לאהבה וליראה את שמך.

לכן ציווה הקב"ה לבני ישראל שיבנו משכן להשראת השכינה ויצטרכו לתרום מזהב וכסף שבידם, ומכל איש אשר ידבנו "לבו" תקחו את תרומתי, ועל ידי זה יתברר אם אכן יש להם לב בשר או לב אבן...

כל זמן שמזקינים

מסופר על ה'בית' שערים', שהיה מוסר דרשות שבת הגדול ושבת שובה משך ארבע שעות, תחילה בדברי פלפול ודרוש, ואחר-כך סיים בדברי מוסר ותוכחה. בעלותו על הדוכן למסור את הדרשה, התעטף בטליתו וכיסה בה את פניו, וכך היה דורש שעות ארוכות.

הציבור שלא שמעו לקולו כאמור וגם היו רעבים, כי הדרשה נמסרה לפני קריאת התורה ביום השבת, הלכו החוצה ועשו קידוש, אכלו לביתם לאכול סעודת שבת ואפילו הספיקו לישון, ואז חזרו לבית המדרש לקראת סיום הדרשה, בלי שהמרא דאתרא יבחין בצאתם ובבואם...

כששאלו אותו פעם למה הוא אומר את הדרשה דווקא לפני קריאת התורה כשכולם רעבים, ולמה לא ידרוש בשבת אחרי הצהרים בשעה שכולם כבר אכלו וישנו לשובע, וכך ישמעו לקולו ויקשיבו לדבריו, השיב בדרך צחות על פי מאמר חז"ל הידוע (קנים ג, 1) "זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים - דעתן מיטרפת עליהן, אבל זקני תורה אינן כן,

אלא כל זמן שמזקינים - דעתן מתישבת עליהן". בזה אמר לשואליו:

"אם עכשיו בשעת הדרשה הנאמרת השכם בבוקר, כשאני עוד לא כל-כך חכם ואתם עוד לא כאלו טפשים, עם כל זה אף אחד לא מבין ואינו שומע לי, מה יהיה אם אגיד את הדרשה אחרי הצרים, שאז אני אהיה הרבה יותר חכם מאז הבוקר כי דעתי מתישבת יותר, ואילו אתם עמי-ארצות תהיו יותר טפשים, כך שאין שום מציאות שהציבור יבין את הדרשה..."

'זאכן וואס שטייט'

כך היה דורש ומוכיח בשער בתקיפות, עד שבא אליו פעם ראש הקהל ואמר לו שאינו יכול יותר לדבר נגד אנשים ולנקוב בשמם על פשעים שעשו. שאל אותו ה'בית' שערים': אם כן, מה אני יכול לדבר? הרי זהו תפקידו של הרב להוכיח ולייסר את העם לילך בדרכי טובים? אמר לו ראש הקהל: "דער רב זאל זאגן נאר זאכן וואס שטייט אין ספרים" [כלומר, שיגיד רק מה שכתוב בספרים הקודמים בדרך דרוש ואגדה].

בדרשה הבאה פתח ואמר אחרי הפלפול, כשבא לומר את חלק התוכחה והמוסר:

"ראשי הקהילה ביקשו ממני לומר 'נאר זאכן וואס שטייט, נו, דא שטייט א איד וואס זיין געשעפט איז אופן שבת, דא שטייט א איד וואס האט געמאכט א חתונה מיט תערובות אין קיין מחיצות' [בשפת האידיש תרגום המילה 'שטייט' היא גם לדבר שכתוב בספרים וגם לדבר שעומד, על זה אמר: כאן עומד יהודי שפותח את חנותו בשבת וכאן עומד יהודי שערך חתונה בלי מחיצות]"...

באש, במים, במדבר

אפשר לראות בספרו שו"ת 'בית שערים' (או"ח סי' שט"ז) שנשאל על ידי רב אחד, שיש בעירו אינשי דלא מעלי שהוא מוכיח אותם ואומר להם דברי מוסר כדרבונות, אך הרשעים הללו אינם שומעים לו, ונפשו בשאלתו מה יעשה עמהם. כותב לו ה'בית' שערים', כי הנה איתא במדרש (במדבר רבה פ"א ס"ז) "שנו חכמים בשלשה דברים ניתנה התורה, באש, במים, ובמדבר".

והכוונה בזה: "באש", תחילה צריכים לומר דברי מוסר ותוכחה בהתלהבות ובאש קודש נגד עוברי עבירה, אך אם רואים שעדיין עומדים הם בסורם, צריכים לנהוג בהם בבחינת "מים" שמניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך (תענית ז, 1), והרב צריך לדבר אתם בבחינת 'תחנונים ידבר רש'.

אבל אם גם ההנהגה בדרך המים אינה עוזרת להם, ינהג הרב בעצמו בחינת "מדבר" שהוא הפקר לכל (סנהדרין מט), ויניח להם לעשות כאוות נפשם הקלוקלת, וכשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה (פסחים כב,); עכ"ל הנחמדים.

אבינו מלכינו

הרה"ק רבי שר שלום מבעלזא זי"ע (יא"צ כ"ז אלול) אמר פעם לבאר הכתוב (תהלים כ, 1) "ה' הושיעה

כידוע היה הרה"ק מבעלזא פועל ישועות בקרב הארץ, והמוני יהודים נהרו לחצר קדשו מכל קצווי תבל להתברך מפיו ולהיושע מברכות פיהו.

פעם שאלו אותו מהו סודו של הרבי? כיצד הוא זוכה לעשות נפלאות גדולות כאלו? והשיב: "פשוט מאד! בא אלי יהודי ושוּפך לפניי את מצוקתו, אני מקשיב לדיבוריו הכואבים ומתחיל לרחם עליו מעומק הלב; אני מרחם עליו עד כדי כך שבשמים אומרים: אם בשר ודם, ילוד אשה, כל-כך מרחם על היהודי הזה, לא קל וחומר שהקב"ה - שהוא א'ל מלא רחמים - ירחם עליו?!"...

על פי הסברו הנפלא אמרתי לפרש דברי חז"ל (שבת קנא:): "כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים", שבפשטות הכוונה לכך שכל מי שמרחם על הבריות זוכה שמרחמים עליו מן השמים, אבל לדרכו של הרה"ק מבעלזא יתבאר, שכל מי שרוצה לעורר רחמים על איש מישאל, צריך קודם לרחם עליו בעצמו ואז יתעוררו מן השמים במידת הרחמים על פי קל וחומר, שאם ילוד אשה בשר ודם מרחם עליו, על אחת כמה וכמה שהקב"ה צריך לרחם עליו מן השמים.

מעתה נפרש:

"כל המרחם על הבריות" גורם בכך ש"מרחמים עליו מן השמים" - עליו היינו על האיש שצריך רחמים, כי אם אנחנו מרחמים אליו, אזי גם מן השמים מתעוררים עליו רחמים במידת קל וחומר. זוהי אפוא סגולה מיוחדת שיש לכל אחד ואחד מאיתנו להושיע את חבריו ומכיריו על ידי שיתעורר הוא בעצמו במידת הרחמים עליהם, שאז גם מן השמים יתעוררו עליהם במידת הרחמים.

עושים ואין בכך רבותא לכלל ישראל.

הולך המלאך מיכאל ומביא שקים גדולים של לבבות נשברים של בני ישראל, אשר מאלו לא מצא השטן אצל אומות העולם, כי להם אין לב נשבר והם תמיד מרוצים ממעשיהם, וכך יוצאים בני ישראל זכאים בדיון.

בזאת חיזק אותם בדברי נוחם שרואים מכך עד כמה חביב וחשוב אצל הקב"ה לב נשבר ביום הדין, לכן עצם הדבר שאתם יושבים כאן ואומרים תהלים עם לב נשבר, הוא גופא עומד לכם לזכות גדולה לפני בוחן לבבות ביום דין.

תחנונים ידבר רש

עוד על חשיבותו וסגולתו של לב נשבר אמר פעם הרה"ק מבעלזא משל לגביר גדול שעשה סעודת נישואין מפוארת לבנו החתן, ואחד מקרוביו העניים הגיע לחתונה כשהוא לבוש בבגדים קרועים ומלוכלכים.

כששאלו את העני מדוע לא התלבש יפה לכבוד השמחה? ענה בחכמה: "אם הייתי לבוש יפה, היו חושבים שאני סתם אורח עשיר ולא היו משגיחים בי להביא לי אוכל ומקום. עכשיו, כשראה המחונן את הבגדים הקרועים שלי, מיד ניגש אלי ומרחם עלי, וגם פוטר אותי עם מתנה יפה כמנהג בעלי בתים חשובים..."

על זה אמר הרה"ק מבעלזא שכך הם הדברים אצל הקב"ה ששומע ומקרב דווקא את בעלי הלב נשבר' המגיעים אליו עם צרותיהם, כי אחד שמגיע עם לפניו יתברך עם הרגשה של גאווה וגדולה, 'מיט א ברייטקייט', אומר לו הקב"ה: 'אני רואה שאתה מסתדר לבדך, א"כ אינך צריך אותי בדווקא'...

אבל מי שבא בתפילה ובתחנונים עם לב נשבר, 'מיט זיין פעקל צרות', אומר השי"ת: 'עליו אני צריך לרחם, כי אם אני לא אדאג לו, לא יהיה מי שידאג לו'...

מושיע אותנו, א"כ למה צריך עוד ש"המלך יעננו ביום קראנו?"

גם זאת ביאר בקדשו על פי משל לחסיד אחד שנוסע אל רבו כדי לבקש ממנו להיפקד בדבר ישועה ורחמים, שלפני בואו אל הרבי הוא פונה ומבקש מהשי"ת, שאכן תבוא ישועתו במהרה, כדי שבשעה שהרבי יברכו בישועה אכן תתקיים ברכתו, ולא יתבייש הרבי חלילה מכך שתפילתו לא התקבלה.

זהו שאומר החסיד להשי"ת: 'ה' הושיעה' - אנא ה', תביא לי את הישועה בעצמך, כדי ש"המלך יעננו ביום קראנו" - כדי שהרבי (המלך) יוכל לענות לי בביטחון שאזכה להיושע כשאני מבקש ממנו, ולא יתבייש חלילה מכך שתפילתו לא התקבלה.

לב נשבר ונדכה

בעמדינו בפתחם של הימים הנוראים ולב כל אחד נשבר בקרבו ביודעו כי אין בידיו מעשים לבוא ליום הדין, כפי שאנו אומרים בנוסחאות התפילות של ימי הסליחות, "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך", "אתיתי לחנך בלב קרוע ומורתח בקש רחמים כעני בפתח", הרי לכל אחד אשר נשמה באפו יש לב נשבר ונדכה בימים אלו, וכידוע הקב"ה מחשיב מאד לבבות נשברים לצדקם במשפט.

בצעירותו היה הרה"ק מבעלזא בראש השנה אצל רבו החוזה הק' מלובלין זי"ע, ושמע שם אנשים מדברים בינם לבין עצמם במירות על מה שטרחו והגיעו ללובלין על ראש השנה, אבל הם יודעים בעצמם שאין להם שום זכויות ומעשים טובים, כי כל השנה היו עסוקים על המחיה ועל הכלכלה בלי שיהיה להם זמן לעסוק בתורה ובתפילה כראוי, א"כ מה הועילה נסיעתם לכאן ליום הדין, כשהם יושבים כאן ואומרים קצת פרקי תהלים בלי שום תכלית ותועלת.

פנה אליהם הרה"ק מבעלזא ושיבר את אוזנם באמרו: אספר לכם מה קורה עכשיו בשמים ממעל... המלאך מיכאל מביא לפני כסא הכבוד שקים של מעשים טובים, ולעומתו בא השטן ומביא מעשים טובים של אומות העולם שגם הם

המלך יעננו ביום קראנו", שהרי יש כאן סתירה בפסוק, כי אנו פונים אל הקב"ה בשם הוי"ה שהוא מידת הרחמים והחסד, וממשיכים בתואר 'המלך' שעליו נאמר (משלי כט, ד) "מלך במשפט יעמיד ארץ", ואי אפשר לו לדון ולשפוט ברחמים ובחסד?

הסביר פה קדוש על פי משל, לאב שהיה מלמד את בנו, יחד למדו מקרא משנה ותלמוד. בכל אותם שעות אשר היה לומד עם בנו, התנהג עמו האב כמלמד לכל דבר, שאם הבן לא למד או לא התנהג כראוי, היה מענישו ומכהו כדי שילמד בחשק רב ובהתמדה גדולה. משסיימו ללמוד והלכו לביתם, חזר האב להתנהג אליו כאב באהבה ובחביבה, כרחם אב על בנים.

כך נשנה הדבר דבר יום ביומו, עד שכעבור כמה ימים פנה הבן אל האב בהיותם בביתם ואמר לו: "אבא, בבקשה ממך, השתדל נא אצל המלמד שלי שיפסיק להכות בי כל-כך..." [מקובל שמעשה זה היה אצל הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע עצמו עם אביו].

והנה בימי הרחמים והרצון מתנהג עמנו אבינו שבשמים בחסידות ומוחל עוונות עמו, ואז אנו מפצירים בו ומבקשים ממנו: "השם" - בעת הנהגת הרחמים הגלויים הרמוזים בשם הוי"ה הקדוש, שאלתינו ובקשתינו, "הושיעה", הושיענו נא בזאת שתדבר עם "המלך", שבעת הדין כאשר יהיה בבחינת 'המלך המשפט', גם אז נזכה ש"יעננו ביום קראנו", יתנהג עמנו כאב ויענה לנו לכל בקשותינו ומשאלותינו, כרחם אב על בנים.

בזה הסביר הרה"ק מבעלזא גם את הטעם שאנו מבקשים בימי הרחמים והרצון את כל בקשותינו בהקדמת "אבינו מלכינו", וכי למה אנו פונים להשי"ת דווקא בתואר זה? אלא על פי האמור, אנו מבקשים מאבינו שבשמים, שאתה הרי גם אבינו וגם מלכינו, אם כן אנא תדבר עם מלכינו שיקרע רוע גזר דיננו, שישלח רפואה שלימה לכל חולי עמך, כתבנו בספר סליחה ומחילה, וכן הלאה.

המלך יעננו

פעם אחרת שאל הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע על הפסוק הנזכר, שאם אנו מבקשים "ה' הושיעה" וד'